

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka,
glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

ORGANIZOVANI KRIMINAL I TERORIZAM SU MEĐUZAVISNI

Modeli proučavanja povezanosti organizovanog kriminala i terorizma kreću se u rasponu od jednostavnih oblika pa do uspostavljanja složenih oblika povezanosti, koje karakteriše visok stepen međuzavisnosti. Tako su Bovenkerk i Čark sugerisali da se veze između organizovanog kriminala i terorizma mogu manifestovati u obliku: *udruženja* (alijansa, bratstvo, kartel, koalicija, partnerstvo, sindikat, spajanje sindikata), *saveza* (pripadnost, veze, konzorcijum, pakt, odnos), *saradnje* (pomoć, koordinacija, zajedničke akcije, uzajamna podrška), *simbioze* (najčešće obostrano korisno udruženje dva različita organizama), *konvergencije* (približavajući se jedno drugome, kreću se ka istoj tački ili mjestu) i *metamorfoze* (promjene oblika, promjena karaktera i samim tim: *kross-over* transformacije iz jednog u drugo).¹ Ukazujući na to da veza između organizovanog kriminala i terorizma nije posebno nova, mnogi analitičari su posvetili pažnju tačkama kontakta između ovih različitih formi ilegalnih aktivnosti. Neki autori su čak spremni da to zaključe zbog toga što je terorizam sponzorisan od strane države smanjen u posljednjim godinama, i zbog

¹ Bovenkerk F., and Chakra B.A., „Forum on Crime and Society, Vol. 4, Numbers 1 and 2“, *Terrorism and Organized Crime*, 2004., pp. 3-17

toga te grupe moraju da se okrenu kriminalu da bi sebe finansirale. Kriminal je postao neophodan terorističkim grupama koje nemaju drugih izvora finansiranja.² Šeli i Pikareli slične pristupe opisuju frazom "načini, a ne motivi", ukazujući na to da su načini izvršenja slični ili isti, a da se motivi razilaze, pri čemu u svojim istraživanjima pokazuju da to nije uvijek slučaj, jer uzajamno dejstvo organizovanog kriminala i terorizma je sve dublje, a linija razdvajanja više nije tako jasna,³ tako da danas, tradicionalna razlika između kriminalaca i terorista svakim danom sve više iščezava. Kriminalci u pojedinim slučajevima pribjegavaju političkom nasilju da bi zaplašili vladine službenike, a teroristi pribjegavaju metodama organizovanog kriminaliteta kako bi stekli profit.⁴ Shodno navedenom, jasno je da terorizam i organizovani kriminal prvenstveno dobijaju transnacionalni karakter, odlikuje ih visok stepen organizovanosti i konspirativnosti, te plansko, smišljeno, organizovano i dugotrajno postupanje. Na najjednostavnijem nivou je prezasićenost primjera kriminalnih organizacija koje su koristile terorističke taktike za svoje buduće ciljeve (npr., kako bi se destabilizovalo italijansko društvo, od strane sicilijanske mafije korišteno je stavljanje bombe pod automobil i kidnapovanje, dok je ruska mafija pribjegavala sličnim vrstama aktivnosti). Druga forma povezanosti postoji u smislu zajedničkih interesa koji dovode do kooperacije. Kriminalne bande, sa svojim ulazima u mrežu i lokalnim kontaktima, mogu da ponude niz nedopuštenih usluga terorističkim grupama, od tranzita osjetljivih materijala do nabavke oružja. U nekim dijelovima svijeta, terorističke organizacije su poznate po stvaranju profita direktno obavljanjem prometa droge (npr. organizacije poput Revolucionarne oružane snage

² O ovome detaljnije vidjeti u : Bantekas, I., „The International Law of Terrorist Financing“ *The American Journal of International Law*, Vol. 97, No. 2, April, 2003., pp. 315-333

³ Shelley L. and Picarelli J., „Police Practice and Research 3, Methods Not Motives“, *Implications of the Convergence of International Organized Crime and Terrorism*, 2002., pp.305-318.

⁴ Primjeri za to su brojni, poput atentata na sudije koje su sudile pripadnicima „Kartela Medelin“ i sicilijanske mafije. Suprotno tome, „Blistavi put“ u Peruu profitirao je štiteći uzgajivače i pošiljaoc droge od vladinih snaga, a Vojska Šana iz Burme je tokom godina prerasla iz revolucionarne organizacije u nešto više od grupe preprodavaca droge.

Kolumbije, Tamilski tigrovi Šri Lanke i Sandero Luminosa u Peruu koristile su svoju kontrolu teritorije kako bi zaštitile promet droge i koristile to kao izvor prihoda). Treća forma povezanosti je ka „propalim Državama“. Postoji vjerovanje po kome terorizam i organizovani kriminal cvjetaju u istim okruženjima, odnosno na prostorima gdje vlada nered i odsustvo vladavine prava i državne kontrole. Ovakve zajednice su okarakterisane visokim nivoom nasilja, korupcije i potencijalnih subverzija državnih struktura zabranjenim aktivnostima. Terorističke i kriminalne grupe mogu da borave na ovim teritorijama i koriste ih kao sigurne lokacije sa kojih sprovode svoje aktivnosti. Jedna od veoma bitnih dodirnih tačka organizovanog kriminala i terorizma ogleda se u finansiranju terorističkih aktivnosti. Naime, izvođenje terorističkih akata uslovljeno je postojanjem i korišćenjem određenih izvora finansiranja. Kao najčešći izvor finansiranja terorističkih aktivnosti terorističkih organizacija javljaju se: kriminalna aktivnost, naklonjene države, naklonjeni pojedinci i organizacije, pomoć drugih terorističkih organizacija, odnosno kombinacija navedenih izvora finansiranja. Da bi se obezbijedili adekvatni izvori finansiranja terorističkih akcija, terorističke organizacije pribjegavaju različitim formama ispoljavanja organizovanog kriminala, a naročito onim oblicima organizovanog kriminala koji donosi najviše profita. Neki od najstabilnijih izvora finansiranja terorističkih organizacija, koje primjenjuje većina terorističkih organizacija, je ilegalna trgovina opojnim drogama koja donosi ogromnu količinu novca koja se u prosjeku na godišnjem nivou kreće oko 322 milijarde dolara. Poslije ilegalne trgovine opojnim drogama najunosniji posao za razne organizovane kriminalne aktivnosti je prostitucija koja godišnje u prosjeku donese 186 milijardi dolara novca. Poslije trgovine opojnim drogama, bavljenja prostitucijom, trgovina naoružanjem postaje jedan od značajnijih izvora prihoda organizovanih kriminalnih grupa u svijetu. Od te zarade njihovi budžeti postaju bogatiji blizu milijarde dolara svake godine. Međutim, ono što zabrinjava sve one koji pokušavaju da spriječe

proliferaciju nuklearnog naoružanja, na svjetskom nivou jeste sve veći procenat zarade od šverca opasnih materija koje sadrže nuklearni otpad. Godišnji prosjek zarade od ove aktivnosti je oko 100 miliona dolara. Znatno finansiranje terorističkih organizacija ostvaruje se i trgovinom ljudskim bićima, kao i organizovanom prostitucijom, te izvršenim otmicama poznatih ličnosti za koje se traži otkupnina. Tako ako pogledamo statističke podatke od 2008. godine pa do 2014. godine razne terorističke organizacije u svijetu a posebno Al Kaida *Al Qeda* zaradile su preko 120 miliona dolara na ime otmica građana (stanovnika) pojedinih zapadnih zemalja od kojih kasnije traže otkupninu za iste. U poslednje vrijeme sve više raste ilegalna trgovina nuklearnim materijalima, radioaktivnim otpadom, hemijskim i biološkim agensima i drugim opasnim materijalima jer terorističke organizacije pokazuju zainteresovanost za nabavku oružja za masovno uništenje. Takođe, evidentni su razni oblici finansijskih prevara, kao što je pranje novca, siva ekonomija i druge finansijske malverzacije putem kojih terorističke organizacije obezbjeđuju određene izvore finansiranja. Pored navedenih oblika organizovanog kriminala, terorističke organizacije preduzimaju oružana razbojništva u bankama, ucjene, iznude, reketiranja, itd.. a sve u cilju pribavljanja što veće finansijske podrške budućim svojim destruktivnim aktivnostima po cijelo čovječanstvo. Terorističke organizacije koriste različite metode za prebacivanje novca koji se koristi za finansiranje terorističkih organizacija. Dva su primarna metoda koje terorističke organizacije koriste za prebacivanje novca: fizički transfer novca i korišćenje finansijskih institucija. Fizički transfer novca podrazumijeva prebacivanje novca fizičkim kretanjem (nošenjem) novca od strane ljudi. Fizički transfer novca terorističke organizacije vrše kurirskom vezom, korišćenjem različitih vrsta prevoznih sredstava (automobil, avion, brod, voz, itd.). Ovom metodom prebacivanja novca terorističke organizacije ostvaruju potpunu kontrolu transfera novca, ne ostavljaju nikakve dokumentovane tragove, dok s druge strane ovaj način zahtijeva veći broj ljudi koji

je uključen u operaciju fizičkog transfera novca, određenu opremu, itd. Pored navedenog metoda, terorističke organizacije za prenos novca koriste usluge komercijalnih finansijskih institucija kao što su banke, brokerske firme, kreditne unije, kazina, osiguravajuća preduzeća, dobrotvorne organizacije, nevladine organizacije, itd. Na ovaj način terorističke organizacije mogu da prebacuju velike sume novca u relativno kratkom vremenskom razmaku, na izuzetno udaljenim lokacijama, što predstavlja bitan faktor za odabir finansijskih institucija za transfer novca. Primjetno je da terorističke organizacije koriste nove metode u transferu novca za finansiranje terorističkih aktivnosti. Kumulativni efekti destruktivnog djelovanja organizovanog kriminala i terorizma, podržanih od strane drugih oblika ugrožavanja (uključujući i drugi oblike kriminaliteta), svakako da višestruko prevazilaze pojedinačne destruktivne efekte svake od navedenih pojava ugrožavanja bezbjednosti. Navedenom u prilog ide i činjenica da **organizovani kriminal i terorizam postaju neformalni centri finansijske i političke moći**, koji zloupotrebljavajući zvanično djelovanje legalnih političkih organizacija, uz sistematsku korupciju, teže da prerastu u međunarodne centre moći.⁵ Navedena, kratka analiza odnosa organizovanog kriminala i terorizma ukazuje na povezanost te dvije društveno negativne pojave. Međutim, bitno je navesti ključnu razliku između organizovanog kriminala i terorizma, koja se ogleda u krajnjim ciljevima. Naime, opšte je poznato da se terorističkim aktom žele ostvariti određeni politički ciljevi. Lepeza političkih ciljeva koji se žele ostvariti terorizmom je široka, i zahtijeva sagledavanje svih aspekata koji terorističkom aktu daju element političnosti. Najčešće se radi o neusklađenosti političkih ciljeva i sredstava za njihovo ostvarivanje, što znači da se politički ciljevi nastoje ostvariti na nedozvoljen i društvenim normama neprihvatljiv način. Za razliku od terorizma, osnovni cilj

⁵ Mijalković S. i Đinović R., „Simbioza organizovanog kriminala, terorizma i politike na Kosovu i Metohiji kao izazov i pretnja nacionalnoj i regionalnoj bezbjednosti“ *Kosmet – Gordijev čvor*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2008., str. 176-192

organizovanog kriminala ima ekonomsku dimenziju, odnosno ostvarivanje i uvećavanje profita, bogaćenje i jačanje ekonomske moći organizovanih kriminalnih grupa. Programska platforma organizovanog kriminala uopšte, a samim tim i transnacionalnog organizovanog kriminala, jeste pretežno usmjerena na ostvarivanje profita, ekonomskog monopola i ekonomske moći, uz minimalne rizike, kao i naknadnu legalizaciju stečenog profita. Ovo su prioritetni ciljevi organizovanog kriminaliteta, te je organizovana kriminalna djelatnost usmjerena u tom pravcu, dok se ostali ciljevi (npr. politička moć) javljaju kao sporedni ciljevi i propratni efekti organizovanog kriminala.⁶ Ostvarivanje profita predstavlja polazni cilj kriminalne organizacije, koji kasnije prerasta u uvećavanje tog profita. Prividno različiti, a u suštini gotovo podudarni ciljevi organizovanih kriminalaca i terorista dovode do toga da su njihove strategije i taktike protiv primarne žrtve (države) ofanzivne, iznurujuće i podmukle, odnosno skoro potpuno identične. Imajući u vidu da je cilj terorista politički, a cilj organizovanih kriminalaca materijalna korist ili moć, iskrsava pitanje: šta presudno utiče na često zbližavanje njihovih različitih ciljeva, a time dovodi i do dogovornog djelovanja? Odgovor koji slijedi ukazuje na najznačajnije aspekte korelacije između terorista i organizovanih kriminalaca.⁷ Trajno pitanje je... kako se suprotstaviti ovim društveno štetnim-negativnim pojavama? **Odgovore treba tražiti u neophodnosti uspostavljanja sistema funkcionisanja pravne demokratske države gdje bilo čija moć neće biti iznad zakona.**

⁶ Šikman M., *isto*, str. 51

⁷ Mijalkovski M., *Terorizam i organizovani kriminal*, Fakultet bezbednosti, Beograd, 2010., str. 134